

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԻՐ ՆՈՐ ԶԵՌՆԱՐԿԸ

ԿՈՉ ԱՄԵՐԻԿԱԶԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հ ր ա տ ա ր ա կ ու թ ի լ ն
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

175 Fifth Avenue
New York, N. Y.

37

7-82

L. DUVALIAN, Printer-Publisher

Գալուստե՛ր Տիկնանց ընկերուքեան Պոլսոյ Գործարար Մարմնոյն Ատենա-
պետ եւ Ատենադպիր Տիկնայք Ակիւլինէ Մ. Պոլսեան եւ Հայկ Խօնաարեան,
որոնք Ամերիկա եկած են Խանգամարուքեան մըրում տալու համար:

37
7-82

4 APR 2013

1 MAR 1921

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՈՒՍԹՐ, ՄԷՍ.

4 Ո 2

Թիւ 351

Յուլիս 15, 1921

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՀԱՅՈՑ,

Կրթական գործը եւ նորանից բղխած դրա-
կան մեծ արդիւնքը՝ ազգային գիտակցութեան
պահպանութիւնը, միշտ քո սրտին, հոգուն ու
մտքին մօտ խնդիր է եղած դարերից ի վեր:

Այժմեան մեր քաղաքական կացութեան մէջ
այդ խնդիրն այն ամենագորեղ խարխիսն է, ո-
րի վերայ է հիմնուած մեր Ազգային պահպա-
նութեան մեծ խնդիրը:

Կ. Պոլսոյ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերու-
թիւնը մէկն է եղել այն մեղուաջան գործօն
տարրերից, որ տասնեակ տարիների ընթացքում
համեստ, այլ փութաջան եռանդով, առանց աղ-
մուկի, սակայն մըշտ դրական հետք թողնելով
մեր մանուկ սրտերի եւ հոգու վերայ՝ աշխա-
տել է եւ այսօր իսկ աշխատում է այդ մեծ թե-
րին, ազգային կրթութեան պահպան լրացնելով:

Սակայն այսօր նորա գործի եւ գործնէու-
թեան առաջ մի մեծ անակնկալ կանգնելով, նո-
րա եռանդուն ընթացքը դադար է առել առ ը-
պէ:

Հրդեհն եկել է կերել է նորա խնամքին
յանձնուած Կրթական Մեծ Հաստատութիւնը
եւ այն Ազգային ոգուն Կրթութեան տանող մեծ
Տունը, Որբանոցը, ուր Հայութեան վերջին
տարիներէ տանջանքի բովից անցած որբուկ-
ներն ապաստան էին գտած եւ իբրեւ Հայրենա-
կան Տան մէջ իրենք զիրենք նորից գտած, մայ-
րական խնամքի ու զթասրտութեան ջերմ արեւ-
ւի տակ նոր ի նորոյ Հայութեան ոգի առած ա-
պագայ Հայ մարդը լինելու կը պատրաստուէին:

Սիրոյ այդ Մեծ Հաստատութիւնը մոխրա-
կոյտի է վերածուած այսօր:

Սակայն վաղն այդ Հաստատութիւնը պիտի
նոր ի նորոյ վերստեղծուի առաւել չքեղ, առա-
ւել լայն չափերով:

Եւ այդ կերտող ձեռքը, Քո ձեռքը պիտի
լինի, Ամերիկայի ամէն անկիւնի մէջ գտնուող
իմ Հայ ժողովուրդ:

Քեզ եմ դիմում իմ պատուական Հայու-
թիւն, որի սրտի մէջ դեռ եւս առկայծում է
վաղուայ Հայութեան գոյութեան մեծ խնդիրը:

Այդ խնդիրը դրուած է այսօր իմ եւ ձեր
առաջ եւ մենք, թէ՛ ես եւ թէ՛ Դուք ամէնքդ
պարտաւորութիւն ունինք բարոյական եւ ազ-
գային, որ մեր բոլոր ջանքերն ի մի գումարենք
եւ վաղուայ օրը չհասած այդ մեծ պիտանի եւ
մեր կեանքի համար անհրաժեշտ Տունը նորից
վերականգնենք:

Կ. Պոլսոյ Ամենապատիւ Սրբազան Պատ-

63278-67

րիարքը Իւր Մայիս 12-ի Կոնդակով, յանուն Ա-
մերիկայի մէջ բնակող Հայութեան այդ դործի
փրկութեան ձայնն է բարձրացնում եւ իբրեւ
գործին ի մօտոյ ծանօթ անձեր այս երկիրն է
ուղարկում Խնամակալութեան երկու պատուա-
կան անձեր, Տիկնայք Ակիւլինէ Մ. Պոյաճեան
եւ Հայկ Խոճասարեան, որպէս զի իրենց ձայնը
հնչեցնեն եւ օգնութեան օժանդակութեամբ
ծանրաբեռնուած փութան վերադառնալ ու ի-
րենց Կրթական բոյնը նորից վերականգնեն:

Իմ ժողովուրդ,

Ուրախ պիտի լինիք անշուշտ, որ այդ ձայնն
առաջին անգամ ձեր ականջին պիտի հնչէ իմ
խօսքով եւ նոցա դիմումով, վասն զի ձեր, ա-
մէնքիդ մէջ, այն խոր գիտակցութիւնը պիտի
խօսէ, թէ դժբաղդութեան դէպքում առաջին
դիմումը լինում է ամենամօտ անձին:

Եւ ես ինքս հոգով ուրախ եմ, որ այդ մօտ,
ամենից աւելի մօտ Հոգին Քո մէջ են տեսել:

Ուստի վաղուայ օրը չհասած լայն ձեռքով,
առատ սրտով եւ բարի ու պիտանաւոր գործ ըս-
տեղծելու գիտակցութեամբ՝ բեր Քո լուծան
այսօր, որպէս զի վաղուայ օրը իմ, ձեր, ամէն-
քիս քրտին մօտ, մեր ապագայ Կեանքի յոյսեր
Հայ որբուկները չմնան առանց յարկի, առանց
խնամքի եւ կրթութեան:

Գործի յաջողութեան համար կազմուած է
մի Կեդրոնական Յանձնախումբ Նիւ Նորքում,

մեր իսկ Նախագահութեամբ եւ անդամակցութեամբ Գեր. Տ. Բարզէն Ս. Եպիսկոպոսի, Տէր Յովհանն Մ. Վարդապետ Կարապետեանի, Վերապատուելիք՝ Խ. Կ. Պէննէեանի եւ Ա. Ա. Պետիկեանի, Օր. Էլիզ Փաշաեանի եւ Տեառք Միհրան Գարակէօզեանի, Տոքթ. Յ. Գ. Էրկանեանի, Աշոտ Թիրեաքեանի, Յարութիւն Կիւլպէնկեանի, Լէմուէլ Կոստիկեանի եւ Գրիգոր Զիպուդի, անձեր որոնք ամենքիս կատարեալ վստահութիւնն են դրաւում եւ որ գործի յաջողութեան առհաւատչեան է :

Ուստի յորդորում ենք ձեզ, ամէնքիդ, առանց խտրութեան սեռի, դասի, հասակի, ամէնքդ եւս սիրով ձեր փոքր ու մեծ նուիրարելութիւնը բերէք, որպէս զի հեռուից մեզ դիմած, ձեր սրտի ու մտքի ծաղկանոցին դիմած փութաջան մեղուները իրենց ուսերին առած ձեր հոգուց բղխած տուրքը իրենց մեղուանոցը վերադառնան գոհ սրտով :

Գիտեմ այսօրուայ պարագաներն այն խորախուսիչ պարագաները չեն, որ իմ ժողովուրդը ունենալ կը ցանկանար :

Սակայն գթասրտութեան գործն այն ժամանակ մեծ է եւ արժէքաւոր, երբ իւր վերայ մեծ գոհաբերութեան պատուաւոր կնիքն է կրում :

Բեր Քո գոհաբերութիւնը, իմ ժողովուրդ, որովհետեւ անհրաժեշտ է այն : Զրկէ Քեզ այսօրուայ փոքրիկ զուարճութիւնից, յանուն այն

Որբի, որ վաղը պիտի լայ, եթէ այսօր Քո փոքրիկները նոքա արցունքը սրբելու խնամոտ հոգածութիւնը չունենան :

Օրհնելով ամէնքիդ այդ բարի գործի ձեռնարկութեան համար, կատարեալ վստահութեամբ, որ այդ գործը պիտի յաջողէ, որովհետեւ դա Քո ներքին գիտակցութեան ապացոյցը պիտի բերէ :

Տիրոջ օրհնութիւնն է հայցում ձեզնից իւրաքանչիւրի վերայ

ՏԻՐԱՅՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Առաջնորդ Ամբրիկայի Հայոց

(Կնիք)

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

1878-1921, Կ. Պոլիս

Դպրոցատէր Տիկնանց Ընկերութիւնը հաստատուած է 1878ին Կ. Պոլսոյ մէջ, նպատակ ունենալով որք եւ աղքատ աղջկանց բարձր ուսում եւ կրթութիւն տալ, ու վարժուհի պատրաստելով զիրենք, դաւառի ամենայետին անկիւնները զրկել : Այս սկզբունքին վրայ հիմնած է վարժուհիոց մը «Դօլէճի» ծրագրով : Ըստ ներքին կանոնագրի՝ իւրաքանչիւր շրջանաւարտ

պարտաւոր է առնուազն հինգ տարի պաշտօնավարել զաւառի մէջ:

Ընկերութեան եկամուտը եղած է անցեալին մէջ, անդամուհիներու եւ բաժանորդներու տարեվճարը, տարեկան նուագահանգէս մը կամ պարահանգէս մը, որ հասոյթին գլխաւոր մասը կը կազմէ. «Հայ Բարեգործական»ի, Բարեղի, Մանչէսթըրի «Տիկնանց Միութիւն»ներու տարեկան նպաստները, ունեցած է նաեւ որբապաշտպաններ: Դպրոցասէրը իր առաջին քայլերուն մէջ խրախոյս գտած է Տիկին Նազըլ Վահանի կողմէ, որ այն ժամանակի ամենէն դարգացեալ ու լեզուազէտ Տիկինն էր, եւ կը հաւատար թէ՛ Հայ ազգին բարձրացումը իրական սեռի դաստիարակութեամբ կրնայ իրագործուիլ:

Իբր արժանաւոր դաւակը, գրադիտուհի Տիկին Սրբուհի Տիւսաբ, մօրը մահուրնէ՛ յետոյ խիստ արդիւնաւոր ատենապետութիւն մ'ունեցաւ: Վարժուհիոցը Օրթագիւղէն փոխադրուեցաւ Պոլսոյ հայաշատ կեդրոնը Գում-Գաբու, որպէս զի թաղին աղքատ աղջիկներու դիւրութիւն ըլլայ բարձրագոյն ուսում առնելու, որով կարելի պիտի ըլլար աւելի մեծ չափով դաւառական դպրոցներու օգտակար ըլլալ: Միացեալ Ընկերութեան եւ Աղգանուէր Հայուհեաց դաւառական վարժարաններու, ինչպէս նաեւ Կիւլպէնի գերդաստանի Թալասի մէջ հիմնած վարժարանին ուսուցչուհիները կը զրկուէին Դպրոցասէրի շրջանաւարտներէն:

Տիկին Տիւսաբի յաջորդեց իբրեւ Ատենապետ՝ Տկն. Յովհ. Կիւլպէնիկեան՝ Տկն. Վահանի արժանաւոր թոռնուհին, որու եռանդուն գործունէութիւնը մեծ դարկ տուաւ Դպրոցասէրի յաջորդութեանց, նոյն եռանդով շարունակեց Ատենապետութիւնը Տկն. Պատրիկ Կիւլպէնիկեան, ցաւալի է որ այս կարեւոր ոյժերը մէկզմէկու ետեւէ կորսնցնելու դժբաղդութիւնը ունեցաւ ընկերութիւնը:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան հիմնադիրները, ղեկաւոր եւ աշխոյժ օրիորդներ, ամեն նիւթական եւ բարոյական խոչընդոտներու դիմադրաւելու տոկունութեամբ, կ'աշխատէին նպատակին յաջորդութեան. իրենց շուրջը հաւաքուեցան մեծ համակրութեամբ վերոյիշեալ ատենապետուհիներէն դատ՝ ժամանակին նշանաւոր դէմքերէն՝ Տիկնայք Էլիաս Չայեան, Չապէլ Ս. Ֆնտըլեան, Փորթուգալ Փաշա, իւր աղջիկը Ա. Հիւրմիւզ, Գաբրիէլ Սերվիէզէն, Ե. Աւետիսեան (ծանօթ գրադիտուհի Անայիս) Պետրոս Պէյ Խօրասանճի, եւ ուրիշ շատ աշխատող տիկիններ եւ օրիորդներ որոց թուումը շատ երկար պիտի ըլլար:

Դպրոցասէրի նախագահութիւնը ունեցած են միշտ օրուան Պատրիարքները, կաթողիկոսական կոնդակներու քաջալերութիւնը վայելած է հոգելոյս Խրիմեան հայրիկէն, Իղմիրեան կաթողիկոսէն, Վեհ. Գէորգ Կաթողիկոսէն ալ Կովկասի հանդանակութեան առթիւ:

Ընկերութիւնը Համիտեան բռնակալութեան օրերուն՝ երբ նպաստի ունէ միջոց արգելուած էր, մեծ զրկանքներով շարունակեց իր գործը Պոլսոյ հայ ժողովուրդին լոին օժանդակութեամբ: Հետզհետէ վարժուհիները շուրջ համակրութիւնը կ'աւելնար, երբ շրջանաւարտները Պատրիարքարանէ տրուած վկայականով կ'երթային գաւառները եւ դեղեցիկ արդիւնքներ ցոյց կուտային. դեռահաս վարժուհիները չէին խրտչեր Հայաստանի ամենէն հեռաւոր անկիւնները երթալ. կրթական զինուորներ եղան անոնք, պատնէշին վրայ աննկուն դիմադրաւցին, շատ անգամ նիւթական ու բարոյական դժուարութիւններու: Գաւառներէ աշակերտուհիներ զրկուեցան վարժուհիները, ուր մէկ քանի տարի ուսանելով վկայական ստացան եւ վերագործան իրենց հայրենիքի կրթական գործին տարիներով ծառայեցին: Այս վերջին աղէտին մէջ շատ ցաւալի կորուստներ ունեցաւ ընկերութիւնս այդ կրթական գործիչներէն. սակայն մըլխիթարական է որ Պոլսոյ եւ արտասահմանի մէջ կը վալլին Դպրոցասէրի նախկին աշակերտուհիներէն եւ իրենց դիրքով ու գրչով կ'օժանդակեն իրենց մայր վարժարանին:

Դպրոցասէրը իր նպատակին հաւատարիմ՝ 1909ի Ատանայի աղէտի որբուհիներէն մեծ թըւով որդեգրեց. անոնց տուաւ երկրորդական ուսում. այսօր թէ՛ Կիլիկիոյ եւ թէ՛ Պոլսոյ վարժարաններու մէջ անոնք կարեւոր պաշտօններ

կը վարեն, եւ վարժուհիները ուսուցչուհիները ամէնքն ալ իր նախկին շրջանաւարտ սանուհիներն են, որոնք մասնաւոր հոգածութեամբ կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը, հանդէպ իրենց վարժարանին:

Պատերազմի հինգ տարուան ընթացքին, երբ ամեն կողմ ազգային գործունէութիւն դադրած էր, Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժուհիները առանց ընդհատելու իր գործը, պահեց իր ուսուցչական կազմը եւ ցերեկեայ ու գիշերօթիկ սանուհիները, հակառակ որ հոգատար անդամուհիները հալածանքներէ սարսափահար, հարկադրուած էին ծածկուիլ. վարժուհիներ մնացած էր մէկ երկու հին անդամուհիներու վրայ. յոգնութեան եւ պատասխանատուութեան մեծ բաժինը ստանձնած էր հիմնադիրներէն՝ Օրթոգուհի Պալթաղարեան, որ 40 տարի աշխատելէն աննկուն՝ քաջաբար նուիրուեցաւ այդ դժուար տարիներու մէջ իր սիրելի վարժարանը պահպանելու գործին: Բարեբաղդաբար անեղծ մնացած էր դանձապետին քով Կովկասէն հանգանակուած գումար մը, որը ծառայեց այդ աղետալի օրերը անցնելու: Յաւալի պարագաներու հետեւանքով սանուհիներու թիւը հետզհետէ աւելցաւ. այլեւայլ ճարպիկ միջոցներով կը հասնէին Պոլիս սանուհիներ. եկան նետուեցան վարժարանին դիրկը երբ տակաւին խնամատարական մարմիններ գոյութիւն չունէին. Օրթոգուհի Պալթաղարեան քաջութիւնը ունեցաւ զաղտա-

գողի սլատսպարել այդ փախստական որբուհի-
ները, երբ մէկ կողմէն Պատրիարքը կ'աքսոր-
ուէր, կախաղաններ կը բարձրանային ամեն
կողմ, միւս կողմէ դպրոցական շէնք եւ կաղ-
մած հրոյ ճարակ կ'ըլլային, Թափառական թող-
լով վարժուհիների սանուհիները, որոնք նոր
սկսած էին մոռնալ իրենց տառասպանքը: Սրտա-
ճըմլիկ էին իրենց պատմութիւնները եւ ամեն
օր մխիթարական խօսքեր գտնել պէտք էր, ա-
նոնց վիրաւոր սրտերը սփոփելու համար: Նը-
մոյշ մը այդ պատմութեանքներէն՝

Կիրասոնցի Շնորհիկ Գղիբեան, որ արձա-
կուրդի ամիսներուն մեկնած էր իր մօրը քով,
քաղքին բնակչութեան հետ կ'աքսորուէի, մօր-
մէն կը դատեն եւ խումբ մը դեռատի աղջիկնե-
րու եւ կիներու հետ կը տանին Երզնկայի մօտ
Աղուանիս գիւղը, Մօլլայի դասախօսութեամբ
գիրենք թրքացնելու. հոն ծերունի թուրք սպա-
յի մը կը նշանեն այդ աղջիկը, որ ամեն օր խա-
րաղանի հարուածներու կ'ենթարկուի իր բըռ-
նաւորին կողմէ ամուսնութեան հարկադրելու
համար գինքը: Աղջիկը ձմեռ գիշեր մը Մօլլա-
յին տունէն կը փախչի եւ մութին մէջ կը հասնի
անտառները՝ ձիւներու վրայ գիշերելով. կը
հանդիպի քիւրտ գիւղի մը. քիւրտերը թուրքե-
րէն աւելի գթոտ՝ կը սլատսպարեն խեղճ աղջի-
կը եւ ծպտեալ կը ճամբեն գինքը Սեբաստիա.
Հոն թրքացած հայուհիի մը աջակցութեամբ,
Թրքուհի տարազով կը հասնի Պոլիս եւ կ'ա-

սլատանի վարժարան հիւանդաղին վիճակի
մէջ. այսօր ընկերութեան մասնաւոր խնամքնե-
րուն շնորհիւ ազատած է մահացու հիւանդու-
թենէ մը եւ կը գտնուի Մարսէյլ, ու հոն իր եղ-
բօր սլաշտպանութեամբ մասնագիտութեան մը
կը հետեւի:

Ունեցանք նաեւ սանուհիներ, հարէմներէ
փախած, ու բարի Թուրքերու եւ Գերմաներու
ձեւքով պատրիարքարան յանձնուած, Տէր Զօրի
անապատներու, ջրհորներու մէջ նետուած եւ ի-
րենց քոյրերու գիւկներուն վրայ հրաշքով ողջ
մնացած, որոնց թուումը երկար պատմութեանք-
ներ են, ամենքն ալ սրտամոլիկ, ամենքն ալ ար-
ցունքներ խլոզ:

Երբ զինադադարը եղաւ, հաղարաւոր որբեր
բերուեցան Պոլիս, որբախնամներ եւ խնամա-
տարութիւններ կազմուեցան. ընկերութեան
չուրջ եկան հաւաքուեցան նախկին անդամու-
հիները, որոնք սարսափի օրերուն սահուլած
էին, կազմեցին ընդհ. Ժողովը եւ վարչութիւնը
նախագահութեամբ Զաւէն Պատրիարքի. սլատ-
ուակալ նախագահութիւնը ընդունեց Միսիս
Հընթինկթըն, աղջիկը Մր. Գ. Հ. Տաճի, որ
Պոլսոյ մէջ ամբողջ պատերազմին, զոհողու-
թեան, աղքատներու եւ այրիներու մօտ բարե-
րար հրեշտակի դեր կատարելէ զատ, Դպրոցա-
սէրի զօրծովն ալ հետաքրքրուելով, կուգար
քաջալերել անդամուհիները իր յաճախակի այ-
ցելութիւններով: Ընկերութիւնը ի նորոյ կազ-

մակերպուել է յետոյ, ուղեց իր հոգատարութեան բաժինը ունենալ այս ընդհ. աղէտի դարմանումին մէջ: Խնամատարութենէն յանձնուեցաւ իրեն 350 որբուհիներ, վատոյժ խլեակներ, որոնք ապրելու համար պէտք ունէին մեծ խնամքի. այսօր այդ աղջիկները որոնք իրենց մայրենի լեզուն անգամ մօռցած էին՝ բարձրագոյն կրթարաններու աշակերթութեան մակարդակին վրայ կը գտնուին: Այդ պարագաներու մէջ երկրորդ անգամ հրոյ ճարակ եղաւ վարժուհիները. կորսնցնելով իր դպրոցական կարեւոր կազմածը. որբուհիները ամիսներով քաշկըտուեցան անյարմար շէնքերու մէջ, եւ այսօրուան շէնքն ալ օրէն օր կ'սպասուի թէ ետ պիտի տրուի իր տիրոջը:

Այս մանրամասնութիւնները կարեւոր էին ծանօթացնելու համար Ամերիկահայ պատուական դաղութին «Դպրոցասէր Տիկնանց» ընկերութեան անցեալի ու ներկայի գործունէութիւնը. քանի որ ընկերութեան երկու անձնուէր անդամուհիները՝ Տկն. Ա. Մ. Պօյաճեան եւ Տկն. Մ. Հայկ Խօճասարեան եկած են Ամերիկա, ու քիչ օրէն պիտի ձեռնարկեն կարեւոր հանգանակութեան մը, տեղական եռանդուն յանձնարումքի մը օժանդակութեամբ:

Այս հանդանակութեան նպատակն է միանգամ ընդ միշտ սեփական շէնք մ'ունենալ Կ. Պոլսոյ մէջ, որուն համար արդէն ազգային հոգամասերէն գեղեցիկ տեղ մը տրամադրուած է:

ՊԱՏՃԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿԻ ԵՒ ԱՅԼ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԱԿԱՆԱՑ

ԶԱԻԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀՕՐ ԵՒ ՇՆՈՐՀԻՒ Ս. ՀՈԳԻՈՅՆ ԵՒ ԿԱՄՕՔ ԱԶԳԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍՈՅ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐԻՔԻՈՅ

Գերաշնորհ Սրբազան Առաջնորդին, բարեխնամ Հոգեւոր Հովուաց, մեղուաջան Ազգային Պաշտօնական Մարմնոց եւ համայն սիրեցեալ Ազգայնոց մերոց, բնակելոց յամենայն կողմանս Ամերիկայի Ողջոյն, Սէր եւ Օրհնութիւն:

Եւ ընդ Տիրաւանդ ողջունիս եւ Աստուածապարգեւ օրհնութեանս յայտ առնեմք եթէ ծանօթ է Ձեզ անշուշտ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Պոլսոյ մէջ հիմնած վարժարանը, որ մօտաւորապէս կէս դարու կեանք մ'ունեցած ու փրկարար դեր մը կատարած է իզական սեռի դաստիարակութեան գործին մէջ, նուիրելով Ազգին բազմաթիւ ձեռնհաս վարժուհիներ, որոնք այնքան սատարած են դաւառի լուսաւորութեան, ինչպէս նաեւ ասպաստան ընծայելով հարիւրաւոր անտէրունջ որբուհիներու, որոց ջամբած է խնամօտ կրթութիւն մը եւ անոնցմով պատրաստած տիպար հայ մայ-

րեր : Լուսոյ ու զոհողութեան այդ գեղեցիկ տա-
ճարը սակայն ոչ եւս է այսօր, անողոք հրդեհը
զայն մոխրակոյտի վերածած է իր բոլոր կաղ-
մածներովը, եւ թէպէտեւ գործը կը շարունակ-
ուի առժամապէս, սակայն անհրաժեշտ է որ
վարժարանը ունենայ իր ուրոյն սեփական շէն-
քը, որպէս զի կարելի ըլլայ յաւերժացնել իր
այնքան բեղմնաւոր գործը զերծ ամեն դժուա-
րութենէ ու վտանգէ :

Ահա այդ Տաճարին վերաշինութեան ջերմ
բաղձանքին իրազործման համար է որ նոյն Խը-
նամակալութեան անդամուհիներէն ու ներկա-
յացուցիչներէն Ազն. Տիկնայք Մաննիկ Հայկ
Խօճասարեան եւ Ակիւլինէ Մուրատ Պօյաճեան
եկած են Նոր Աշխարհ, դիմելու ասպետական
Ամերիկայի ազատ ու լուսաւոր արեւը վայելող
Մերազնեայ ազնիւ գաղութին, ու ստանալու ա-
նոր առատարուղի նուէրները : Եւ տարակոյս
չունինք բնաւ որ Ամերիկայի մեր բարեջան Հո-
վիւները ու սիրելի ժողովուրդը նկատի ունե-
նալով գործին կարեւորութիւնը, պիտի բարե-
հաճին իրենց սիրալիր ընդունելութեամբը եւ
յօժարակամ ու զուարթառատ նպաստներովը
քաջալերել նոյն Պատուիրակութիւնը ու սատա-
րել անոր ձեռնարկին յաջողութեանը :

Կը մաղթենք որ Զօրութեանց Տէրը պահէ
պահպանէ զԶեղ դամենեսինդ իր ամրակուռ Ա-
ջոյն ներքեւ ու պարգեւէ Զեղ առատ յաջողու-

թիւներ ու երկար կեանք ու արժանի ընէ վա-
յելելու նաեւ երկնային անանց փառքը :

Տուեալ յԱզգ. Պատրիարքարանէ

ի 12 Մայիսի 1921 ամի

ԶԱԻԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Պատրիարք Հայոց

Ազգապետարան Բողոքականաց

Կոստանդնուպոլիս

Համար 456

Կ. Պոլիս, 4 Յունիս 1921

Ներկայիւ հաճոյքով կը յանձնարարենք
Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Խնամա-
կալութեան Ատենապետուհի Տիկին Ակիւլինէ
Պօյաճեանը եւ Ատենադպրուհի Տիկին Մաննիկ
Հ. Խօճասարեանը, որոնք տասներկու տարինե-
րէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարեն իրենց այս
պաշտօնը յօգուտ այս ազգօգուտ Ընկերութեան
կրթական գնահատելի գործունէութեան : Տի-
կիներ Պօյաճեան եւ Խօճասարեան նպատակ
ունին Ամերիկահայոց մէջ հանդանակութիւն
ընել ի նպաստ Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերու-
թեան Վարժուհիոց-Ուրբանոցին. որ շատ պէտք
ունի իւրապատուկ, մասնաւոր շէնքի մը աւելի
յաջողութեամբ կատարելու համար իր նուիրա-

կան գործը: Դպրոցասէրի սեփական չէնքը, Գումգարու, այլած էր հրդեհի պատճառաւ: Զինադադարէն ետքը Դպրոցը կը շարունակուի Միջդաշնակցային Իշխանութեանց կողմէ վարժարանին համար գրաւուած չէնքերու մէջ, վիճակ մը որ մնայուն չկրնար ըլլալ, հետեւաբար յիշեալ ազգօգուտ կրթական հաստատութիւնը անպատճառ պէտք ունի մասնաւոր չէնքի մը:

Դպրոցասէր վարժուէիները ցարդ հասցուցած է 300ի չափ վարժուէիներ, որոնք թէ կըրթական գործին մէջ, թէ ալ իբր ուսեալ հայ մայրեր սատարած են իրենց ցեղին բարձրացման: Ապագային ալ մեծ պահանջ կայ այսպիսի հայուհիներու, մանաւանդ վարժուէիներու: Այժմ եւս կը պատասպարէ 335ի չափ որբուհիներ, Ամերիկ. Նպաստամատոյցէն ընդունելով մասնակի նպաստ, որ տեւական հանգամանք չունի: Դպրոցասէրը ներկայ եւ ասպագայ յարմարագոյն Հայ Ընկերութիւնն է իբրեւ պաշտպան հայ որբուհիներու անոնց պատասպարան եւ կրթութեան համար:

Հետեւաբար ջերմապէս յանձնարարելով թէ գործը եւ թէ գործիչները՝ կը փափաքինք որ իրենց ըլլան հարկ եղած ամեն օգնութիւններ ու նուէրներ:

Մնամք ողջունիւ սիրոյ

ԶԵՆՈՒ Ա. ՊԷԶՃԵԱՆ

(ԿՆԻՔ)

Ազգապետ Բողոքականաց

Հայ Ազգային Պատուիրակութիւն

12 Ավրնի տիւ Փրէզիտան Ուիլսըն

Փարիզ, Յունիս 9, 1921

Ստորագրեալս, Պօղոս Նուպար, Նախագահ Հայ Ազգային Պատուիրակութեան, կը հաստատեմ թէ Տիկնայք Ակիւլինէ Պօյաճեան եւ Մաննիկ Սօճասարեան, Անդամուհիք Կ. Պոլսոյ Դպրոցասէր Տիկնայք Ընկերութեան, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները կը մեկնին Նորին Ամենապատուութեան Պատրիարք Հօր՝ Զաւէն Արքեպիսկոպոսի՝ արտօնութեամբ հանգանակութիւն կատարելու ի նպաստ Հայ աղջիկներու դաստիարակութեան նուիրուած իրենց հաստատութեան:

Ազգային Պատուիրակութիւնը գիրենք կը յանձնարարէ Ամերիկահայոց ջերմ բարեացակամութեան:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

Նախագահ

(ԿՆԻՔ)

«Դպրոցասէր Տիկնայք վարժարանը իբրեւ Վառարան Հոյ Մայրերու դաստիարակութեան, մեր ազգային այն միակ հաստատութիւնն է, որ իրաւունք ունի Հայ Ժողովուրդին զիմելու բարձր ճակատով եւ պահանջելու անոր գործակցութիւնը իր բարդաւաճման համար: ...»

ԲԱՐԳԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ*

«... Ուրախ եմ բարձրորէն յանձնարարելու Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան Վարժուհիներուն ու Որբանոցը, ինչպէս նաեւ զանոնք ղեկավարող Տիկիներն որոնք կարող ու եռանդուն, անձնուրաց եւ տիպար գործիչներ են՝ Քրիստոնէական բարձր ոգիով տոգորուած։... Սիրելի է ինձ յուսալ թէ Ամերիկացի բարեկամներ պիտի փութան առատաձեռնօրէն օգնել այս օգտաշատ ու հիմնական գործին շարունակութեանը ու ա՛յնքան անհրաժեշտ եղող նոր էջերի կառուցման»։...

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ՏԱՃ ՀԸՆԹԻՆԿԹԸ

Բոպէրք Գոլէն

Կ. Պոլիս

* Հատուածական քարգրանուքին Յունիս 5, 1921 քուակիր նամակէ մը։

«... Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը 42 տարիներու պատկառելի անցեալ մը ունի իր ետին եւ արդիւնաւոր գործունէութեան մը հետքերը որոնք երբեք չեն կրնար ուրացուիլ։...

«... Դպրոցասէրը... իրապէս հասուց բաղձաթիւ ուսուցչուհիներ, որոնք զաւառները դացին եւ Միացեալի եւ Հայուհեացի վարժարաններուն մէջ պաշտօնավարեցին խիստ զոհացուցիչ եւ արդիւնաւոր եղանակով մը։...

«... Դպրոցասէրի գլխաւոր եւ նշանակելի առաւելութիւններէն մէկն ալ սա է որ Ընկերութեան պատուակալ նախագահն է Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը եւ Ընկերութիւնը կը գտնուի Ազգ. Իշխանութեանց անմիջական հակակշիռն տակ եւ ամէն տարի կանոնաւորաբար կը ներկայացընէ իր հաշիւները եւ միշտ իր ամէն նպաստահաւաքութեանց համար կ'առնէ Ազգ. Իշխանութիւններու հաւանութիւնը։

«Այս պայմաններուն մէջ իւրաքանչիւր Ամերիկահայ որ մեծ կամ փոքր նուէր մը պիտի տայ Դպրոցասէրին, ապահով կրնայ ըլլալ թէ իր լուծման կը նուիրէ արդիւնաւոր գործի մը եւ անով կը նպաստէ բեղմնաւորութիւն եւ արդիւնաւորման աշխատութեան մը որ ամէն կերպով արժանի է քաջալերութեան։»

«Ա.ԶԳ»

Յունիս 19

«...Ներկայ հայ իրականութեան ընդհանուր անորոշութեան մէջ, Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը տակաւին դեր մը ունի կատարելիք կրթական կալուածի վրայ եւ բերել իր օժանդակութիւնը հայ ցեղի զարգացման գործին:

Հայ ազգը վաղուան Հայաստանի համար ոչ միայն պէտք ունի կրթուած եւ ուսեալ կիներու, այլ եւ պէտքն ունի կին կրթական մշակներու որոնք նախ քան ամուսնական բոյն կազմելը եւ անկէ յետոյ ալ՝ նուիրուէին մեր մատղաշ սերունդի դաստիարակութեան, պատրաստելու մեր ազատ հայրենիքի պարտաճանաչ քաղաքացիները:

Կրթական մշակներու, պատրաստուած վարժուհիներու պակասը որ այսօր իսկ զգալի է մեր կրած վերջին աննախընթաց աղէտին հետեւանքով, վաղը կատարեալ տագնապի մը տեսարանը պիտի պարզէ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը մօտ կէս դար իր ոյժերը նուիրած է գաւառի համար վարժուհիներ պատրաստելու նպատակին եւ այսօր կը համրէ բազմաթիւ աչքի դարնող հայ կիներ որոնք այդ ընկերութեան վարժարանին նախկին սանուհիները եղած են:

Կարելի՞ է աւելի համակրելի գործ մը երեւակայել քան այն որ կը ձգտի մշակել մեր իգական սեռի միտքը եւ անոր միջոցով այսօրուան եւ վաղուան մեր մանուկ սերունդը: Կա-

րելի՞ է երեւակայել աւելի յարգելի ձեռնարկ մը քան այն որ նպատակ ունի ստուարացնել զարգացած հայ կիներու թիւը մեր իրականութեան մէջ ուր դժբախտաբար ցանցառ են մտաւորական կոչուելու իսկապէս արժանի հայուհիներ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան կողմէ Սմերիկա ղրկուած պատուիրակութեան անդամուհիները եկած են ծանօթացնել մեր ցրուած գաղթային միութիւններուն զիրենք զրկող մարմնին կատարած եւ կատարելիք դերը, ճիշդ մեր պարզած հիմերու համաձայն: Անոնք եկած են իրենց հրկիզուած վարժարանին տեղ նոր վարժարան մը կառուցանելու գործին համար մեր առատաձեռն եւ անձնուէր գաղութին նիւթական օժանդակութիւնը խնդրելու: Եկած են ըսելու մեզի թէ՛ Պոլսոյ եւ շրջականերու մէջ տիրող ներկայ ընդհանուր պայմաններու հետեւանքով կրնան իրենց վարժարանական չէնքի վաչկատուն վիճակէն ազատել միայն այն ժամանակ, երբ կ'ունենան սեփական չէնք որ կ'ըլլայ միանգամայն չէնք մեր վարժուհիներին՝ վաղուան ազատ հայրենիքին համար, հոգ չէ թէ ան այսօր կը կառուցուի Կ. Պոլսոյ մէջ ուր միշտ կարեւոր հայ զաղութ մը հաւանական է որ մնայ:

Նիւ Եորքի մէջ արդէն կազմուած յանձնախումբը սկսելով գործի, շուտով միջոցներ ձեռք պիտի առնէ այս նպատակին համար եւ մենք

վատահ ենք թէ մեր բոլոր ընթերցողները, բոլոր
յարանուանութիւնները, բոլոր քաղաքական հո-
սանքները առանց խտրի սիրով պիտի ուզեն ի-
րենց լուծման տալ, նուիրաբերութիւնները ընել,
կարճ ատենի մէջ մեր կարեւոր կրթական հաս-
տատութիւններէն մէկը — Դպրոցասէրը — վա-
յելուչ ու յարմար շէնքի մը տէր ընելու հա-
մար»:

Յուլիս 31

«Ամէն անոնք որ մտառութեամբ կարդացին
քառասուն տարիներէ ի վեր Պօլսոյ մէջ հաս-
տատուած Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան
այնքան արդիւնաւոր գործունէութեան տեղե-
կագրութիւնը, տարակոյս չունինք թէ լիովին
ըմբռնեցին մեծութիւնը այն ազգաշէն դերին որ
Պոլսոյ կրթասէր հայ տիկիները այսքան տա-
րիներու ընթացքին կատարած են մեր ազգա-
յին կեանքին մէջ, եւ չենք տարակուսիր նաեւ
թէ ամէն կրթասէր հայ պիտի գնահատէ կա-
րեւորութիւնը այն նպատակին որուն համար
Դպրոցասէր Տիկնանց երկու յարգելի ներկա-
յացուցիչները հոս եկած են, Ամերիկայի իրենց
եղբայրներուն ու քոյրերուն համակրութիւնը
եւ գործնական աջակցութիւնը խնդրելու:...

Արդարեւ Հայուն իմացական եւ հոգեկան
աղատագրութեան գործին է որ նուիրուած է

Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութիւնը, եւ ոեւէ
հայրենասէր Հայ որ յոյս ու հաւատք ունի ազ-
գին ապագային վրայ չ'ընար չգնահատել այս
ընկերութեան բարձր նպատակը եւ չ'ընար չօ-
թանդակել այն ձեռնարկին որուն համար Դըպ-
րոցասիրացի երկու ներկայացուցիչները Ամե-
րիկա եկած են, այնքան զոհողութիւն յանձն
առնելով:

Դպրոցասիրաց Ընկերութեան վարժուհինո-
ցը երկրորդ անգամ ըլլալով հրոյ ճարակ եղած
է, եւ հոն պատսպարուած 350 որբուհիները ա-
ռանց տունի կը մնան այժմ: Այս շէնքը կառու-
ցանելու համար Պոլսոյ Պատրիարքարանը ազ-
գային հողերէն դետին մը խոստացած է տալ,
եթէ Դպրոցասէր Տիկնայք յաջողին շէնքին կա-
ռուցման ծախքը հայթայթել:

Այս նպատակին համար է որ Ամերիկայի
Հայոց Առաջնորդը՝ ա'յնքան ազդեցիկ շեշտե-
րով կոչ կ'ընէ բոլոր Հայերուն, որ առատա-
ձեռնութեամբ մասնակցին այն հանգանակու-
թեան որ յանձնախումբի մը ձեռամբ պիտի բաց-
ուի: Մենք վատահ ենք թէ չկայ Հայ մը որ
ճանչցած չըլլայ ուսման եւ դաստիարակու-
թեան անհրաժեշտ կարեւորութիւնը մեր ազգա-
յին բարօրութեանը եւ յառաջդիմութեանը հա-
մար, եւ կը յուսանք թէ ամէն Հայ ինչպէս իր
ազգային պարտքը կ'զգայ տալ որպէս զի ա-
նօթիները կերակրուին, նոյնպէս իր պարտքը
պիտի զգայ տալ որպէս զի հայ որբուհիներու

մարմնոյ պէտքերուն հետ մէկտեղ հոգացուին նաեւ անոնց իմացական եւ հոգեկան պէտքերը» :

«ԿՈՉՆԱԿ»

«...Դպրոցատէր Տիկնանց Միւսթիւնը մեծ պատերազմէն առաջ տիպար դաստիարակութիւն մը տուած է մեծ թիւով հայուն հիներու, որոնց կարգին Ատանայի ջարդէն ճողոպրած որբուն հիներու, եւ հասցուցած է բազմաթիւ վարժուն հիներ գաւառի համար: Պատերազմի ընթացքին թէեւ այրեցաւ իրենց դպրոցին շէնքը. սակայն Դպրոցատէրի Տիկինները իրենց կրթական յարկը միշտ բաց կրցան պահել գերագոյն ճիգերով: Զինադադարէն ետք Դպրոցատէրի Տիկինները մօտ երեք հարիւր որբեր առին իրենց խնամքին տակ: Շիշլիի մէջ իրենց տրամադրուած խոշոր շէնքը 1920ին այրելէն ետք, այն օր Դպրոցատէրի վարժարանը եղած է թափառական եւ շէնք ունենալու խնդիրն է որ գըլխաւորապէս կը զբաղեցնէ զիրենք այժմ: Յոսով ենք որ Ամերիկահայութիւնը զնահատելով Դպրոցատէրի մօտ կէս դարու անձնուէր դործունէութիւնը, իր լայն աջակցութիւնը պիտի չզլանայ: ...»

«ՊԱՀԱԿ»

Յուլիս 28

4. ՊՈԼՍՈՅ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

Դպրոցատէր Տիկնանց վարժարան,
Մոտա փողոց, Գաւառգիւղ

ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՀԱՅՐ	Նախագահ
ՏԻԿ. Է. ՏԱՃ ՀԸՆԹԻՆԿԹԸՆ Պատուակալ Նխգի.	
ՏԻԿԻՆ Ա. Մ. ՊՅՅԱՃԵԱՆ	Ատենապետ
ՏԻԿԻՆ Հ. ԽՕՃԱՍՍՐԵԱՆ	Ատենադպիր
ՏԻԿԻՆ Ա. ԿԻԻԼՊԵՆԿԵԱՆ	Գանձապետ
Կիւլպէնկեան Խան, Կ. Պոլիս	
ՏԻԿԻՆ Ե. ՌՈՒԲԵՆ	Հաշուակալ
ՕՐ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ	
ՏԻԿԻՆ Ա. ԳԱԼԵՆՏԵՐԵԱՆ	
ՏԻԿԻՆ Ա. ԳԱՅԸԳՃԵԱՆ	
ՏԻԿԻՆ Յ. ՃԵԼԱԼ	
ՏԻԿԻՆ Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ	
ՕՐ. Թ. ՊԱԼԹԱԶԱՐԵԱՆ	
ՕՐ. Ա. ՖՐԵՆԿԵԱՆ	

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0229079

44. 475

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

ՀԱՆԳԱՆԱԿԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

175 FIFTH AVENUE

New York, N. Y.

ԳԵՐ. Տ. ՏԻՐԱՅՐ Ս. ԵՊՍ.

ՏԻԱՐ Ս. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

ՏՈՒԹ. Յ. Գ. ԷՐԿԱՆՅԱՆ

ՏԻԱՐ ԱՇՈՏ Յ. ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

Նախագահ

Ատենադպիր

Ատենադպիր

Գանձապետ

33 East 17th Street, New York, N. Y.

ԳԵՐ. Տ. ԲԱՐԳԷՆ Ս. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆ Ծ. ՎՐԴ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՎԵՐ. Խ. Կ. ՊԵՆՆԵԱՆ

ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

ՕՐ. ԷԼԻՋ ՓԱՇԱՅԵԱՆ

ՏԻԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻԼՊԵՆԿԵԱՆ

ՏԻԱՐ ԼԷՄՈՒԷԼ ԿՈՍՏԻԿԵԱՆ

ՏԻԱՐ ԳՐԻԳՈՐ ԶԻՊՈՒԹ

Նամակները ուղարկել Ատենադպրի անունում ու
հասցեի՝ — Dr. JOHN K. ERGANIAN.

175 Fifth Avenue,

New York, N. Y.

Զեֆերը ուղարկել Գանձապետին անունում ու հաս-
ցեի՝ — Mr. A. H. TIRYAKIAN,

33 East 17th Street.

New York, N. Y.